

– відсутність дієвих моделей депозитарного, клірингового обслуговування не тільки операцій з похідними цінними паперами, але і з базовими фінансовими інструментами;

– вибір інструментарію для задоволення потреб учасників ринку обмежений, окремі інструменти та операції з ними не обґрунтовано заборонені регуляторами;

– ринок є низько ліквідним, відсутня відповідна клірингово-розрахункова інфраструктура;

– характер торгів є переважно спекулятивним, частка хеджерів на ринку є незначною.

Відповідно до мети ключовими завданнями, що ставитимуться перед системою оцінювання стану ринку похідних цінних паперів у контексті забезпечення його стійкого розвитку і відповідного його органічного входження у фінансовий ринок України, на нашу думку, є такі [2, с. 248]:

– створення інформаційно-аналітичного середовища для прийняття рішень на основі ідентифікації та визначення масштабів системного та інших видів ризиків похідних цінних паперів та розробки рекомендацій щодо їх нівелювання;

– консолідація, обробка та надання своєчасної інформації про стан систем ризик-менеджменту учасників ринку похідних цінних паперів;

– врахування основних факторів, що впливають на розвиток світових ринків похідних цінних паперів при наданні оцінки стану ринку похідних цінних паперів в Україні;

– проведення стрес-тестування інтегрального індикатора стану ринку похідних фінансових інструментів та прогнозування можливості порушення стійкого розвитку ринку.

Висновки

Отже, розвиток ринку похідних цінних паперів в Україні розширить ефективність перерозподілу цінних ризиків, основною економічною функцією яких є хеджування, підвищить інформативність товарного, валютного і фондового ринку, створить уніфіковані умови для розвитку біржової торгівлі похідними інструментами, що в свою чергу сприятиме прискореному формуванню в Україні цілісного та інвестиційно привабливого товарного, валютного і фондового ринку, інтеграції у європейський та світові ринки.

Список використаних джерел

1. Гордон В.Б. Становлення та розвиток ринку деривативів в Україні // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 11–12. – С. 75–81.

2. Макаренко І.О. Впровадження похідних фінансових інструментів на посткризовому фондовому ринку України: нормативний аспект / І.О. Макаренко // Шевченківська весна: Економіка: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених / За заг. ред. проф. В.Д. Базилевича: у 2-х т. – К.: ТОВ «Сталь», 2010. – Вип. VIII, Т. 1. – С. 248–250.

3. Макаренко І.О. Становлення ринку похідних фінансових інструментів в Україні / І.О. Макаренко // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України: матеріали міжнародної конференції (м. Одеса, 21–22 жовтня 2013 р.) / ІПРЕЕД НАН України. – м. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2013. – С. 176–178.

4. Офіційний сайт Української Міжбанківської валютної біржі [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uice.com.ua>

5. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmf.gov.ua>

УДК 338.246.025:622.323

А.В. БОДЮК,

к.е.н., с.н.с., в.о. зав. кафедри Київського університету управління та підприємництва

Вартісно-ресурсний аспект інформації з досліджень родовищ корисних копалин

Фіскальна геологія ґрунтується теоретично і практично як геологічна наука, що віддзеркалює вартісну сторону геологічних об'єктів та процесів з ними, досліджує економічні потреби геологічного походження. Корисні копалини розглядаються як виробничі об'єкти, мінеральна сировина для використання у виробництві промислової продукції.

Ключові слова: потреби, ресурси, надра, корисні копалини, родовища, фіскальний, показники.

А.В. БОДЮК,

к.э.н., с.н.с., в.о. завкафедрой, Киевский университет управления и предпринимательства

Стоимостно-ресурсный аспект информации об исследованиях месторождений полезных ископаемых

Фискальная геология обосновывается теоретически и практически как геологическая наука, отражает стоимостную сторону геологических объектов и процессов с ними, исследует экономические потребности геологического происхождения. Полезные ископаемые рассматриваются в качестве производственных объектов, минерального сырья для использования в производстве промышленной продукции.

Ключевые слова: потребности, ресурсы, недра, полезные ископаемые, месторождения, фискальный, показатели.

A.V. BODYUK,

Acting head of department of the Kiev University management and enterprise, c.e.s.

Resource pricing aspect of information on research of mineral deposits

Fiscal geology is grounded in theory and practice as geological science that reflects the cost side of geological objects and processes them, exploring the economic needs of geological origin. Minerals are regarded as production facilities, mineral raw materials for use in the manufacture of industrial products.

Keywords: needs, resources, mineral resources, deposits, fiscal performance.

Постановка проблеми. За нашою концепцією геологічне вивчення надр (ГВН) здійснюється з метою економічного відтворення родовищ корисних копалин та надання їм вартісних оцінок, частину яких ми відносимо і до показників фіскальної геології. Тому його необхідно розглядати як інформаційний процес, результатом якого є адекватна геологічна інформація (зафіксована у відповідній геологічній документації, зокрема в геологічних звітах, на геологічних картах), тобто інформаційну сторону ГВН.

Геологія належить до складних наук, об'єднує ряд галузевих наук, що формують відповідну інформацію, по якій визначаються ресурсні і вартісні оцінки корисних копалин та їх родовищ. Логічно розглядати технічні, технологічні, економічні та інші сторони пошуково-розвідувального надрокористування і відповідно їм проблеми. Зокрема, проблеми дослідження процесів геологічного вивчення надр вирішувати як науково-виробничі на предмет наявності в родовищах мінеральних ресурсів, відображення їх стану у формі інформації, що використовується, зокрема, для формування їх вартісної оцінки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Різним проблемам геологічного вивчення надр, господарського надрокористування, його раціоналізації, економіки, фінансування, екології присвячені праці відомих науковців: І.Д. Андрієвського, О.Б. Боброва, С.А. Виживи, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцова, М.І. Долішнього, С.В. Гошовського, М.М. Коржнева, М.М. Костенко, Г.М. Корчагіна, М.Д. Красножона, М.М. Курило, О.І. Левченка, Б.І. Малюка, В.С. Міщенко, Т.П. Міхницької, В.А. Михайлова, Б.З. Піріашвілі, О.В. Плотнікова, В.А. Рябенка, Г.І. Рудька, Б.П. Чиркіна, П.М. Чепіля, В.О. Шумлянського, М.П. Щербака, М.А. Якимчука та ін. [1, 4, 7, 8]. Однак ми, перш за все, вважаємо за необхідне відмітити, що в їхніх дослідженнях не приділялося належної уваги висвітленню теоретико-економічних відображень результатів геологічного вивчення надр (ГВН) у вартісно-ресурсному аспекті.

У літературних джерелах геологічного напрямку поширені дослідження економічної геології (ЕГ) стосовно так званих геолого-економічних оцінок родовищ корисних копалин. Але питання фіскальної геології ними не розглядаються.

Найбільш поширеним у монографічній літературі, дисертаційних роботах є дослідження економіки родовищ. При цьому вивчаються, як правило: натуральні показники (запаси, період експлуатації, глибина залягання, якість руд тощо) тобто природні параметри корисних копалин та їх родовищ; переважно фінансові показники, що очікуються, уже майбутньої промислової експлуатації розвіданих родовищ (розрахункові собівартість видобування, прибуток, рентабельність тощо). Безумовно, що такі показники цікавлять геологічні підприємства і державу, оскільки вони мають бізнесову значимість. Але ж промислова експлуатація родовища – це діяльність не геологічних підприємств, а добувної промисловості.

У геологічній літературі та у відповідній геологічній документації застосовується поняття геолого-економічних оцінок родовищ корисних копалин, що передаються в експлуатацію. Але ж такі оцінки вузько значимі та призначені для виконання процедур передачі родовищ в експлуатацію, тобто відносяться до сфери ДКЗ, а не геологорозвідувального процесу. Бо ж геологорозвідувальний процес нерідко проходить багато років, емкий за видами й обсягами досліджень і робіт тощо.

Метою статті є розробка системи понять, що дозволяють охарактеризувати вартісно-ресурсні аспекти родовищ корисних копалин відповідно до потреб в них у процесі вивчення надрових ресурсів, проведення пошуково-розвідувальних досліджень і робіт. Оскільки нами обґрунтовується потребово-ресурсна концепція економічної та фіскальної геології.

Виклад основного матеріалу. Мінеральні складові земної кори логічно називати геологічними ресурсними об'єктами, що знаходяться в надрах. Отже, поняття «геологічний» слід розуміти як характеристику внутрішньо земних накопичень речовинних компонентів, створених без праці людини. Геологічні підприємства здійснюють свою господарську діяльність по вивченню складу і стану надр щодо ресурсів та відображенню результатів їх вивчення у формі інформації (геологічних карт, звітів та ін.).

За словниковим визначенням, надра являють собою «...глибини землі та все те, що міститься під землею поверхнею» [5, с. 423]. На наш погляд, таке визначення розпливчате і не можна вважати як досконале. Оскільки, наприклад, належні до «все те» живі організми або кістки мамонтів, інші продукти археологічних розкопок не можна називати надрами. За офіційним визначенням, надра – це «...частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і простягається до глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння» [3, с. 171]. А «геологічне вивчення надр – спеціальні роботи і дослідження, спрямовані на одержання інформації про надра з метою задоволення потреб суспільства» [3, с. 159]. Крім того, слід вважати, що за доступними для вивчення глибинами також можуть розміщуватися корисні копалини.

З наведених визначень випливають логічні висновки: 1) геологічне вивчення надр слід розглядати як більш широке поняття, ніж геологорозвідувальні роботи; 2) геологічне вивчення надр належить до понять науково-виробничого змісту; 3) за офіційним визначенням вивчення надр здійснюється з метою задоволення потреб суспільства, хоча ці потреби не названі; 4) у процесі ГВН вивчаються надрові ресурси, результати вивчення відображаються у формі геологічної інформації. Тому наведене визначення нами пропонується доповнити словами «у надрових ресурсах», тобто «... задоволення потреб суспільства у надрових ресурсах».

ГВН можна розглядати як процеси, що поєднують чотири складові: а) об'єкту – природну (корисні копалини та їх родовища); б) трудових ресурсів (діяльність фахівців: працю в родовищах, з застосуванням певних засобів, її організації, технічне забезпечення тощо); в) функціональну; г) середовище (підземне, наземне, водне, гірське, лісове). Функціональна поєднує складові: виробничу (в родовищах буріння, розкопки на наявність ресурсів); наукові дослідження, включаючи підготовку геологічних звітів, знов-таки про ресурси. Тому ГВН слід розглядати як двоєдиний процес: економіко-ресурсний. Причому природна складова повністю належить до геології. Економічна сторона процесів ГВН відображає природну, тобто реалію щодо родовищ корисних копалин, підпорядкована їх геологічному вивченню, віддзеркалює лише геологічний процес як природний, а ГВН – як науково-виробничий та його потреби у вивченні надрових ресурсів.

Родовище як ресурсне середовище можна розглядати з різних сторін, тобто як: природне середовище, що утворене

в результаті далеко минулих процесів у земній корі (вивчає історична геологія); природну речовину в родовищі (вивчає мінералогія – розділ геології, що вивчає мінерали, питання їх походження, кваліфікації); природне середовище як виробничий об'єкт, тобто середовище для НРВ і т.д. Родовище нами пропонується розглядати і як виробничого об'єкта, вмістилища мінерального ресурсу.

Показники, які застосовуються в НРВ, пропонується називати економіко–геологічними показниками. Прикладами таких показників є обсяги розвіданих і не розвіданих родовищ, балансові запаси (тис. т), промислові запаси (тис. т) та ін. Ще економіко–ресурсні показники логічно поділити на види: натуральні, вартісні, трудові. Характеристики родовищ корисних копалин надаються у натуральних показниках: простягання (лінія, азимут); потужність (для пластів, ліній – товщина, для інших – геометричні розміри); кут і напрямок падіння пласта або рудного тіла; характеристики навіколишніх порід; кількість чистої руди, яку можна витягнути з відомого об'єму або ваги даної копалини (вміст руд) та ін. За допомогою трудових показників оцінюють трудові ресурси, зайняті у ГВН, тобто чисельність працівників, витрати їх праці та ін. (штатна структура, людино–дні).

Відповідно до ознаки ступеня вивчення родовища можуть проводитися такі економіко–геологічні оцінки: початково оцінена ділянка надр; попередньо оцінене родовище; родовищ, підготовлених до промислового освоєння; родовищ корисних копалин, що перебувають в експлуатації.

За ступенем геологічної вивченості родовища поділяють на дві групи: розвідані й попередньо розвідані. До розвіданих зараховують, наприклад, запаси корисних копалин, їх кількість та якість, гідрогеологічні, гірничо–геологічні та інші умови залягання яких вивчені з повнотою, достатньою для розробки проектів будівництва гірничодобувних і збагачувальних підприємств.

Показники, наприклад, кам'яного вугілля, що характеризуються певними рівнями промислового значення, ступенями техніко–економічного та геологічного вивчення, розподіляють на класи. Вони ідентифікуються за допомогою міжнародного трипорядкового цифрового коду. У цьому коді позначають: розрядом одиниць групи запасів (ресурсів) за ступенем геологічного вивчення; десятком – за ступенем їх техніко–економічного вивчення; сотень – за їх промисловим значенням.

До економіко–ресурсних, наприклад, належать показники запасів вугілля, його ціни, кондицій. Так, до конкретних належать такі показники кам'яного вугілля в родовищах: балансові запаси вугілля (тис. т), промислові запаси вугілля (тис. т), у тому числі по категоріях (A+B), (A+B+C1), (C2), розрахункова собівартість 1 т рядового вугілля (грн.), розрахункова ціна реалізації 1 т рядового вугілля (грн.) та ін.

Кондиціями для підрахунку запасів кам'яного вугілля і горючих сланців додатково до наведених у «Положенні про порядок розробки та обґрунтування кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів твердих корисних копалин у надрах» встановлюються такі показники: «мінімальна потужність пластів (горючих сланців) у пластоперетині, що визначається як сума потужностей вугільних пачок, внутрішньопластових породних прошарків та вуглистих порід, що залягають безпосередньо в покрівлі або підшві пласта,

що неминуче залучаються до видобутку; мінімальна потужність внутрішньопластових породних прошарків, що в зонах розщеплення розділяють пласт на об'єкти самостійної розробки; максимальна зольність вугілля по пластоперетину з урахуванням засмічення породами внутрішньопластових, покривних та підшовних вуглистих прошарків та неминуче залучаються до видобутку; мінімальна довжина не порушеного виїмкового стовпа; граничне співвідношення потужностей розкривних порід і корисної копалини» [8, с. 24].

Ці показники нами розглядаються як економіко–ресурсні, оскільки відображають виробничі показники шахт, економічні умови видобування вугілля тощо. До того ж розвідка й освоєння вугленосних басейнів і родовищ здійснюються послідовно окремими частинами (ділянками) із запасами вугілля. Цим забезпечується робота, тобто виробнича діяльність, гірничодобувних підприємств в межах, обґрунтованих вивченими геологічними особливостями родовищ й техніко–економічними розрахунками. Крім економіко–ресурсних, нами виділяються факторні показники (як їх пропонується називати), тобто показники, від яких залежать економічні. До таких належать, наприклад, калорійність кам'яного вугілля, зольність видобутого вугілля (%). Він них залежить ціна кам'яного вугілля як товару.

За ПКУ, розрахункова вартість одиниці відповідного виду видобутої корисної копалини (Цр) обчислюється за такою формулою:

$$Цр = \frac{Вмп + (Вмп \times Крмпс)}{Вмп}$$

де *Вмп* – витрати, обчислені згідно з п.п. 263.6.5 – 263.6.8 ПКУ (у грн.);

Крмпс – коефіцієнт рентабельності гірничодобувного підприємства, обчислений у матеріалах геолого–економічної оцінки запасів корисних копалин ділянки надр, затверджених Державною комісією України по запасах корисних копалин (десятьковий дріб);

Вмп – обсяг (кількість) корисних копалин, видобутих за аналізований (звітний) період [1, с. 324].

Якщо для корисної копалини ставки плати (Свнз) у ПКУ встановлено у відносних показниках (відсотках), то сума плати за користування надрами для видобування (Пзн) відповідного виду корисної копалини в межах однієї ділянки надр за аналізований період обчислюється за такою формулою:

$$Пзн = Vф \times Вкк \times Свнз \times Кпп,$$

де *Vф* – обсяг (кількість) відповідного виду видобутої корисної копалини в аналізованому (звітному) періоді (в одиницях маси або об'єму);

Вкк – вартість одиниці відповідного виду видобутої корисної копалини, обчислена згідно з пп. 263.6 ПКУ;

Свнз – величина ставки плати за користування надрами для видобування корисних копалин, встановлена у пункті 263.9 ПКУ;

Кпп – коригуючий коефіцієнт, встановлений у пп. 263.10 ПКУ [1, с. 324].

Висновки

Таким чином, ГВН необхідно теоретично і практично розглядати як наукову діяльність, що віддзеркалює економіч–

ну сторону геологічних об'єктів та процесів з ними. Родовища корисних копалин розглядаються у формі виробничого ресурсного об'єкта, джерела мінеральної сировини (для подальшого її використання у виробництві промислової продукції).

ГВН має вивчати економічні треби, тобто відображені змістовно або в певних показниках, родовища корисних копалин як виробничі об'єкти, на предмет експлуатації у подальшій господарській та виробничій діяльності з корисними копалинами. ГВН формує інформацію для визначення комплексу виробничих (техніко-економічних, економічних, фінансових та інших) показників геологічних підприємств (що здійснюють ГВН), гірничих підприємств (що видобувають корисні копалини), переробних підприємств (наприклад, металургійних, вуглетранспортних, енергетичних). Змістовна сторона ГВН відображає родовища корисних копалин як виробничі об'єкти (природні речовини) для НРВ, для промислового їх освоєння.

Від визнаної науковцями економічної геології пропонується виокремити фіскальну геологію, предметом якої є оцінки корисних копалин та їх родовищ з погляду вигод держави від надрокористування геологічних і гірничих підприємств. Власні показники, які застосовуються в фіскальній геології, пропонується називати вартісно-ресурсними показниками.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. – К.: Вісник Міністерства доходів і зборів України, 2014, січень, №2–3. – 430 с.

2. Федоришин Ю.І., Яковенко М.Б., Фесенко О.В., Тріска Н.Т. Глибина будова земної кори Українського щита як основа для прогнозно-металогенічних досліджень // Збірник наукових праць УкрДГРІ. – К.: УкрДГРІ, 2009. – №1–2. – С. 18–33.

3. Малюк Б.І., Бобров О.Б., Красножон М.Д. Надрокористування у країнах Європи і Америки: Довідкове видання. – К.: Географіка, 2003. – 197 с.

4. Основи економічної геології: Навч. посіб. для студ. геол. спец. вищ. закл. освіти / М.М. Коржнев, В.А. Михайлов, В.С. Міщенко та ін. – К.: «Логос», 2006. – 223 с.: іл. – Бібліогр.: С. 218–222.

5. Сучасний тлумачний словник української мови: 50000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 832 с.

6. Про виконання комплексної програми наукових досліджень НАН України «Мінеральні ресурси України та їх видобування»: постановова Президії Національної академії наук України від 30.03.2007 №91.

7. Реструктуризація мінерально-сировинної бази України та її інформаційне забезпечення / С.О. Довгий, В.М. Шестопапов, М.М. Коржнев та ін. – К.: Наукова думка, 2007. – 347 с.

8. Рудько Г.І., Литвинюк С.Ф., Ловінюков В.І. Геолого-економічна оцінка вугільних родовищ України / Мінеральні ресурси України. – 2012 – №3. – С. 23–28.

9. Положення про порядок розробки та обґрунтування кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів твердих корисних копалин у надрах, затверд. наказом ДКЗ України №300 від 07.12.2005.

УДК 338.242:336(477)

К.П. ІНДУС,

викладач, Ужгородський торговельно-економічний інститут

Державне регулювання фінансовим потенціалом України

У статті розглянуто основні методи та механізми державного регулювання фінансовим потенціалом України. Виділено основні види господарської діяльності регіонів у можливостях залучення фінансових ресурсів у потенціал регіонів. Обґрунтовано напрями та способи вирішення наявних проблем.

Ключові слова: державне регулювання, принципи державного регулювання фінансовим потенціалом, стратегічні завдання, фактори, тенденції.

Е.П. ИНДУС,

преподаватель, Ужгородский торгово-экономический институт

Государственное регулирование финансовым потенциалом Украины

В статье рассмотрены основные методы и механизмы государственного регулирования финансовым потенциалом Украины. Выделены основные виды хозяйственной деятельности регионов в возможностях привлечения финансовых ресурсов в потенциал регионов. Обоснованы направления и способы решения имеющихся проблем.

Ключевые слова: государственное регулирование, принципы государственного регулирования финансовым потенциалом, стратегические задачи, факторы, тенденции.

K.P. INDUS

State regulation of the financial potential of Ukraine

In the article basic methods and mechanisms of state regulation of financial potential of Ukraine are considered. The main types of regional economic activities in the possibilities of attracting financial resources in the potential of regions are highlighted. Directions and means of solving these problems are grounded.

Keywords: state regulation, principles of state regulation of financial potential, strategic objectives, factors, trends.

Постановка проблеми. Створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандар-

тів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання фінансового потенціалу регіонів, підвищення дійовості управлінських